

Vida György – Kovalcsik Tamás

Magyarország választási földrajzi sajátosságai a 2014-es és a 2018-as parlamenti választások tükrében

ABSZTRAKT

A 2018-as magyar országgyűlési választáson második alkalommal volt lehetőség politikai véleményt nyilvánítani a 2011-ben az országgyűlési képviselők választásáról, valamint a 2013-ban a választási eljárásról szóló törvény elfogadása óta. Így lehetővé vált az egyéni választókerületek földrajzi sajátosságainak időbeli elemzése. Ebből adódóan tanulmányunkban két kutatási kérdést fogalmaztunk meg. Egyrészt arra kerestük a választ, hogy választókerületi léptéken hogyan alakult a részvétel és a parlamentbe bejutott pártoknak a térbeli támogatottsága. Másrészt arra kerestük a választ, hogy választókerületi szinten hogyan függtek össze a pártok listás támogatottságai a különböző társadalmi mutatókkal. A kutatási kérdéseket alapvetően matematikai-statisztikai módszerekkel válaszoltuk meg. Így a 2011-es népszámlálási adatokat, valamint a 2014-es és a 2018-as országgyűlési választások részvételi és a pártok listás szavazatarányait használtuk fel a politikai és társadalmi jellemzők kimutatásához. A kutatás eredményeiből részben választ kaptunk arra, hogy választókerületi szinten hogyan változott a részvétel és milyen politikai tagoltság alakult ki a 2014-es és a 2018-as eredmények tükrében. Továbbá kimutattuk, hogy milyen korrelációk találhatóak a főbb társadalmi és gazdasági mutatók és a pártok listás támogatottsága között. A vizsgált időintervallumban egyre markánsabbá váló város-vidék ellentét alakult ki, míg például a vallási szerkezet kevésbé differenciálta a voksokat.

ABSTRACT

The 2018 Hungarian Parliamentary Election was the second time to declare a political opinion after the adoption of the electoral voting system and procedure act of 2011 and 2013. Thus, it was possible to analyse with timeline the geographic characteristics of the new individual constituencies. Consequently, two research questions were formulated in our study. On the one hand, the aim of the study is to find out how the spatial support of the participants and the parties to the parliament on the constituency scale was reflected in the 2014 and 2018 figures. On the other hand, we want to find

relations between the parties support and the different social indicators on the constituency scale. In the analysis, mathematical-statistical methods were applied and the party lists of the 2014 and 2018 Parliamentary Elections were compared with the database of the 2011 census. The results have shown the participation changes in constituency level and the electoral geographical patterns in Hungarian. Furthermore, the research has demonstrated the interrelations between the main social and economic indicators and the list support of the parties. The urban-rural cleavages that have become increasingly marked in the time period under consideration have developed, while for example, the religious structure less differentiates the votes.

Kulcsszavak: választási földrajz, parlamenti választások, magyar választói magatartás, statisztikai módszerek

Keywords: electoral geography, parliamentary elections, Hungarian voting patterns, statistical methods

BEVEZETÉS

A rendszerváltozás óta a 2018-as magyar országgyűlési választás több szempontból is különös jelentőséggel bír, hiszen több korábban kialakult politikai összefüggésre (KOVÁCS Z. 2000; KOVÁCS Z.–DINGS DALE, A. 1998; MÉSZÁROS J. ET AL. 2007) is rácsfoltak az új eredmények. Egyrészt a korábbi trendekkel szemben (BÓDI F.–BÓDI M. 2011) a relatíve magasabb választási részvétellel a kormányzó jobboldal járt jól és a négy évvel korábban stabilizálódott (KOVÁCS Z.–VIDA GY. 2015) pártpolitikai struktúra megszilárdult. Másrészt az ellenzéki pártok éles rivalizálása és megosztottsága miatt a kormányzó pártszövetséggel szemben a politikai körülményekből adódóan egyre nagyobb hangsúlyt kapott a taktikai átszavazás jelensége (JOHNSTON, R.–PATTIE, C. 2011), ami Magyarországon korábban nem volt tudatosan és tömegesen jellemző választói magatartás. Harmadrészt ez a 2018-as parlamenti választás volt a második alkalom, hogy az újabb rendszer keretein belül voksoltunk, így azonos területi beosztással vizsgálhatóvá váltak az időbeli folyamatok is. Ebből adódóan a 2014-es és a 2018-as eredményeket figyelembe véve aktuális témakörre vált a Magyarország újabb választási földrajzi térszerkezetének megalkotása és ezek társadalmi és strukturális változókval való összefüggéseinek kimutatása.

Az elméleti kereteket illetően megállapítható, hogy a választási eredmények időbeli és térbeli elemzésével (HEGEDŰS G. 2007; IGNÁ CZ K.–SZABÓ B. 2014; NAGY G. 2007; ZARYCKI, T. 1999), a választókerületek kialakításának vizsgálatával (KOVALCSIK T. 2018), hovatovább a választói magatartásra ható tényezők elméletével és gyakorlatával több tudományterület foglalkozott, és folyamatosan megújuló és széles hazai és nemzetközi szakirodalma van (ANGELUSZ R.–TARDOS R. 2011; HAJDÚ Z. 1992, 2006; HUBAI L. 2018; SÜMEGHY D.–NÉMETH Á. 2018). Mivel az országos egyhangú eredmények és összefüggések mögött a folyamatok térben mégiscsak differenciáltan mentek végbe, ezért a parlamenti választások földrajzi sajátosságainak és összefüggéseinek vizsgálata a geográfia területébe tartozik.

Tanulmányunkban Lipset, S. M. és Rokkan, M. (1967) elméletét adaptáltuk, miszerint a pártválasztást főként a nagy politikai-társadalmi törésvonalak és az ezek mentén kialakuló választói mozgósítás határozzák meg. Ezért szerintük a pártpreferenciákban a lakóhely (falu-város), az osztály-

helyzet (tőkés-munkás), az etnikai és a felekezeti hovatartozás döntő befolyással bír. Megállapítható, hogy ez a törésvonal elmélet elsősorban a modern ipari társadalmakra volt alkalmazható, s szerepe idővel csökkent, hiszen a posztmodern társadalmi-gazdasági struktúrák kialakulása, a gyorsuló globalizációs folyamatok az 1970-es 80-as évektől a választópolgárok világnézetének átalakulását hozták (INGLEHART, R. 1977). Mivel a teljes elméleti spektrum bemutatása jelentősen meghaladná jelen tanulmány kereteit, ezért egy korábbi kutatásra (VIDA GY.–KOVÁCS Z. 2017) támaszkodva a társadalmi törésvonalak elméletét és annak térbeli strukturáló szerepét (QUINTON, N.–WEBSTER, G. R. 2011; SZABÓ B. 2013; SZABÓ B.–TÁTRAI P. 2011, 2016) vizsgáltuk Magyarországon.

Ezt az elméleti koncepciót vizsgáljuk választókerületi szinten a 2014-es és a 2018-as parlamenti választások tükrében. Így az elméleti keretek és a vizsgált témakörből adódóan két fő kutatási kérdéskört fogalmaztunk meg:

- Választókerületi léptéken hogyan alakult a részvétel és a parlamentbe jutott pártok térbeli támogatottsága milyen térbeli mintázatot mutat a 2014-es és a 2018-as adatok tekintetében?
- Választókerületi szinten hogyan függenek össze a pártok listás támogatottságainak térbeli eltérései a különböző társadalmi strukturális változókkal?

Ebből adódóan a kutatás és a tanulmány célja, hogy az új kerületi beosztásban a 2014-es és a 2018-as parlamenti választások tükrében felvázolja Magyarország választásföldrajzi térszerkezetét, továbbá ennek összefüggéseit meghatározott társadalmi mutatókkal. Kutatásunkban a területi különbségeket és ennek relációit alapvetően matematikai és statisztikai módszerekkel vizsgáltuk meg.

A tanulmány felépítése a következő szerkezetet követi. A bevezetést követően a tanulmány első részében az adatok legyűjtéséről, az adattisztítás folyamatáról írtunk, valamint az alkalmazott matematikai és statisztikai módszereket mutattuk be. A főbb keretek, valamint a kutatási módszertan ismertetését követően a 2014-es és a 2018-as parlamenti választások tükrében Magyarország 106 egyéni választókerületét politikai-ideológiai hovatartozás alapján csoportosítottuk, amit a választási részvétel térbeli és időbeli változásával bővítettük ki. Hangsúlyoztuk a megkonstruált határok választói preferenciákra ható szerepét és ezt különböző társadalmi és gazdasági mutatók elemzésével egészítettük ki. A tanulmányt az elemzésünkől levont következtetésekkel zártuk.

FELHASZNÁLT ADATOK LEGYŰJTÉSE ÉS A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A választási földrajzi elemzésekben főként a kvantitatív kutatási módszerek a dominánsak, amit részben a kutatások léptéke befolyásol, hiszen nehéz országos vagy szupranacionális szinten is könnyen értelmezhető kvalitatív kutatási eredményeket gyűjteni (LEIB, J.–QUINTON, N. 2011). Azonban az is megállapítható, hogy a konceptualizáció és az erre épülő operacionalizáció a választott módszertan tükrében jelentősen befolyásolja az eredményeket (BABBIE, E. 2017). Ezért a tanulmány megállapításainak minél összetettebb értelmezéséhez szükséges az adatok legyűjtésének folyamatáról, valamint a többszintű statisztikai módszertan részletes kifejtéséről értekezni.

Az előző részből következik, hogy a kutatás első lépésében a felhasznált adatok legyűjtését valósítottuk meg. A 2014-es és a 2018-as parlamenti választások adatait a Nemzeti Választási Iroda

honlapjáról¹ gyűjtöttük le szavazóköri léptéken, amit később választókerületi szintre aggregáltunk. Mindemellett a választási földrajzi tulajdonságok és a társadalmi-gazdasági mutatók közötti összefüggések feltárásához további adatokra is szükség volt. Így a kutatáshoz szükséges adatokat a megfelelő földrajzi léptékre bontott népszámlálási adatokon keresztül a Központi Statisztikai Hivatal honlapjáról² szereztük be. A leggyűjtést és az aggregálást követően a 2011-es népszámlálási adatok, valamint a 2014-es és a 2018-as parlamenti választások eredményei is rendelkezésre álltak, ezért vizsgálhatóvá váltak a földrajzi jellemzők és ezek mögöttes összefüggései is.

Az választási földrajzi keretből levezetett kérdések megválaszolásához a földrajzi lépték miatt alapvetően kvantitatív, matematikai és statisztikai módszereket alkalmaztunk. Elsősorban a meghatározott országos számtani átlag értékhez viszonyítottuk a választókerületek részvételi arányait és ennek időbeli változását számítottuk ki 2014 és 2018 között. Ezt követően az ország választókerületi szintű politikai tagoltságának megállapításához a korábbi hazai választási földrajzi munkák (VIDA GY. 2014; VIDA GY.–KOVÁCS Z. 2017) nyomvonalán haladva hierarchikus és az arra épülő K-közép klaszteranalízist alkalmaztuk, ahol a parlamentbe jutó pártok 2014-es és 2018-as listás eredményeinek átlagai képezték a bemeneti adathalmazt. Ez a matematikai statisztikai módszer könnyen értelmezhető és ábrázolható módon, összetetten tudja elemezni a két parlamenti választás eredményeit. Az összevethetőség miatt a baloldali pártoknál a 2014-es listát vettük alapul, így a 2018-as eredményeknél az MSZP–PM a DK és az Együtt listás eredményeit összeadtuk.

Megállapítható, hogy a klaszteranalízis érzékeny a bemeneti változók erős korrelációjára, valamint az extrém kiugró értékekre is (MOLNÁR T. 2015). Az adatok áttekintésével kijelenthető, hogy a pártok listás eredményei között természetesen tapasztaltunk közepes korrelációkat, viszont ezeket dimenzióredukcióval kezelve az információvesztés mellett a választási földrajzi sajátosságok értelmezhetetlenné váltak. Ezért maradtunk a listás eredmények közvetlen használatánál. A szakirodalmi javaslatokat követve (DUSEK T.–KOTOSZ B. 2016; FALUS I. –OLLÉ J. 2008; SAJTOS L. –MITEV A. 2007) első lépésben hierarchikus, Ward eljárás elvén alapuló módszert használtunk a kialakítandó klaszterek ideális számának meghatározásához. Ezt követően a dendrogram alapján négy csoportot határoztunk le úgy, hogy az ötödik iterációt tartottuk határnak. Második lépésben a négy választókerületi klaszter részletes földrajzi tulajdonságait K-közép eljárással tártuk fel.

Mivel a választókerületek földrajzi sajátosságainak mintázatát a társadalmi és demográfiai jellemzők (KOVÁCS Z. 2000), továbbá az ezek mentén kialakuló politikai véleményformálás is meghatározza, ezért az adatok leíró statisztikája és a klaszteranalízis mellett tanulmányunkban több struktúravizsgáló módszert is alkalmaztunk. Így a fajlagos mutatók összevetésénél Pearson korrelációs és részben Spearman rangkorrelációs együtthatókat számítottunk ki. Mivel a Spearman rangkorrelációs értékeknél szükséges ordinális változót létrehozni, így a politikai és a társadalmi mutatók összefüggéseinél szükségesnek véltük a városias és falusias térségek elkülönülését is figyelembe venni és elemezni. Ezért létrehoztunk egy ordinális változót, ami jelen esetben úgy alakult ki, hogy a beosztott választókerületek közül a falusiasok 1-es, az 50 ezer főnél nagyobb központtal rendelkező területek

¹ <http://www.valasztas.hu/orszaggyulesi-valasztasok> (Letöltés dátuma 2018.04.26.)

² http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_ykerulet (Letöltés dátuma 2018.09.05)

2-es, a vidéki nagyvárosok kerületei 3-as, míg a budapestiek 4-es értéket kaptak. Így kategorikus változóval is értelmezhetővé vált az város-vidék tengely.

Továbbá a nagy politikai-társadalmi törésvonalak térbeli folyamatainak kimutatására a korábbi földrajzos munkákra (VIDA GY. 2014; VIDA GY.–KOVÁCS Z. 2017; WARE, B. 2011) alapozva több további változót vontuk be az elemzésünkbe, amiben lefedtük az etnikai (romák aránya), a társadalmi státusz (iskolázottság, foglalkoztatottság, házások aránya) és a vallási (katolikusok, reformátusok, evangélikusok, ateisták aránya) dimenziókat. A fajlagos mutatók időbeli összevethetősége miatt a társadalmi és strukturális mutatókat minden esetben az adott területen a felnőttek helyett a teljes lakossághoz kapcsoljuk, hiszen a 2011 óta eltelt időszakban is több kiskorú vált választópolgárrá. Mindemellett megállapítható, hogy ez a módszertani megkötés az etnikai és vallási felekezethez tartozó csoportok arányánál részben módosult értékeket alakított ki, hiszen a többi adattól eltérően itt a népszámlálásnál az állampolgárok több választ is megjelölhettek. Megvizsgálva a viszonyítási alapok eltéréseit kijelenthető, hogy a módszertani megkötésünk a fajlagos arányok választókerületi eloszlását szignifikánsan nem befolyásolta. Mindemellett a változók közötti összefüggések vizsgálatakor kiderült, hogy a lakóhely és más társadalmi mutató között is további szorosabb kapcsolat van, hiszen például az iskolázottság és a foglalkoztatottság is magasabb az urbánus térségekben, így az értékek értelmezésénél a parciális hatásokat is kifejtettük több esetben. Végezetül hangsúlyozzuk, hogy az adatok összeaggregálását és adattisztítását a Microsoft Excel és az IBM SPSS Statistics 24 programmal végeztük el, valamint a kartogramok létrehozásához és módosításához az ArcMap 10.3 szoftverprogramot használtuk.

MAGYARORSZÁG VÁLASZTÁSI FÖLDRAJZI TÉRSZERKEZETE A 2014-ES ÉS A 2018-AS PARLAMENTI EREDMÉNYEK TÜKRÉBEN

A választási részvétel és a pártok támogatottságának térbelisége

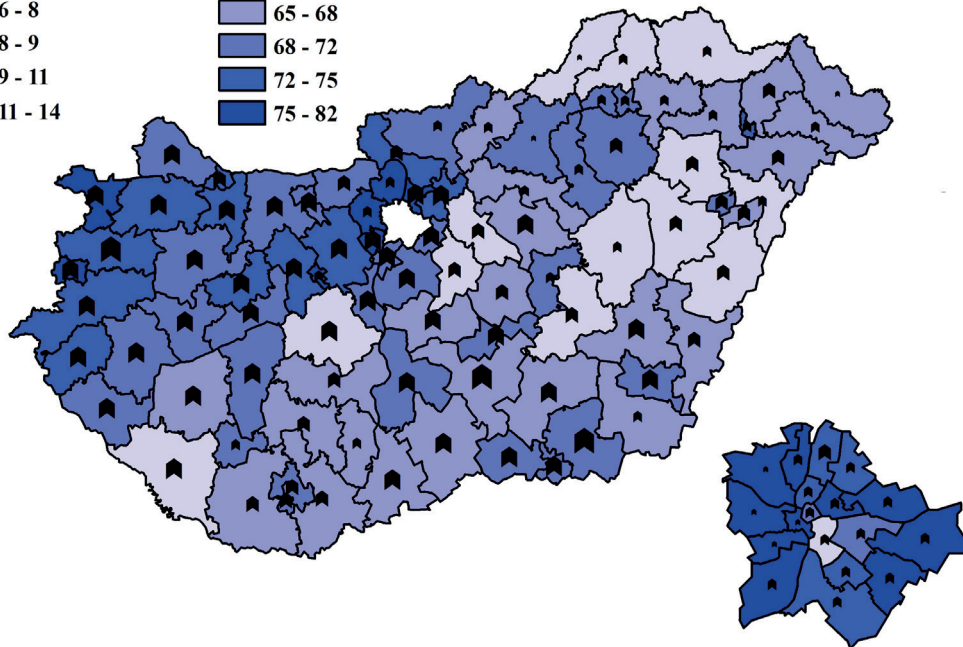
A 2018-as országgyűlési választásokon már a napközbeni eredmények is arra utaltak, hogy a magas választási aktivitás egész nap jellemző volt, így az urnazárást követően összességében 70,22%-os lett a részvétel. Megfordult a 2002-es parlamenti választások óta csökkenő részvételi hajlandóság, és ez a voksolás volt a rendszerváltozást követő második legmagasabb értéket produkáló esemény. 2014-hez képest átlagosan 8,49 százalékpontos emelkedés történt a részvételben, viszont ez országos bontásban jelentősebb különbségeket mutatott (1. ábra).

1. ábra. A választási részvétel 2018-ban és annak százalékpontos változása 2014-hez képest

Figure 1. Voter turnout in parliamentary elections 2018 and its percentage point change from 2014

Jelmagyarázat

Százalékpont növekmény	Részvétel 2018 (%)
• 4 - 6	58 - 65
▲ 6 - 8	65 - 68
▲ 8 - 9	68 - 72
▲ 9 - 11	72 - 75
▲ 11 - 14	75 - 82

Forrás: Nemzeti Választási Iroda adatai alapján saját szerkesztés
 Source: Hungarian National Election Office datas with own calculations

A területi eltéréseket szemlélve kirajzolódik, hogy új jelensékként a magasabb részvétellel rendelkező kerületek koncentráálódtak, hiszen a fővároshoz a Dunántúl északi része felzárkózott, míg a korábban magasabb aktivitással jellemzett Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megye (BÓDI F.–BÓDI M. 2011; VIDA GY. 2014, 2016) városias területei nem követték ezt a trendet. Mindemellett az új választókerületi beosztásban visszatükröződik a gazdasági fejlettség és a voksolási hajlandóság kapcsolata, hiszen az alacsony jövedelemmel rendelkező külső és belső periférikus térségekben fajlagosan most is alacsony maradt a részvétel.

Megállapítható, hogy a 2014-es értékekhez képest a részvétel változásában kirajzolódik a mozgósítás hatása, hiszen vidéken jelentős növekedés ment végbe különösen azokon a helyeken (Bács-Kiskun, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Vas, Veszprém, Zala megye), ahol a kormányzó pártszövetség korábban is kifejezetten sikeres volt. Mindemellett Csongrád megyében a kiugróan magas növekedés oka vélhetően a helyi aktuálpolitika (hódmezővásárhelyi időközi polgármester-választás) országossá formálódása volt. Ezzel ellentétben a főváros, és a vidéki nagyvárosok kerületeiben, ahol korábban magasabb volt az országos átlagnál a részvétel kisebb mértékben emelkedett a hajlandóság 2018-ra. Ez a folyamat rámutatott a városias és a vidékies kerületek közötti részvételi olló mérsékelt csökkenésére. Összességében a részvétel területi különbségeiről és annak változásáról elmondható, hogy a korábbi mintázat részben megmaradt, hiszen az urbánusabb és gazdaságilag fejlettebb területeken 2018-ban is magasabb volt a részvétel. Azonban a különbség az urbánus és rurális kerületek között csökkent,

hiszen a vidéki területeken sokkal jelentősebb mértékben növekedett a választási hajlandóság, főként a Dél-Alföldön és a Dunántúlon.

Ami a választási eredményeket illeti a kormányzó Fidesz–KDNP 49,27 %-os eredményt ért el az országos listán, ami 4,4 százalékpontos javulást jelent a négy évvel korábbi helyzetéhez képest. Az MSZP-Együtt-DK-PM-MLP összefogás szétesése után a második legtöbb listás szavazatot kapó párt a Jobbik lett, azonban a 19,06 %-os arányával így is több mint egy százalékponttal kevesebbet ért el 2014-hez képest. A választás legnagyobb vesztese a korábbi összefogást képviselő oldal lett, hiszen a korábbi közös lista helyett most az MSZP–PM 11,91%-os, míg a DK a parlamenti küszöb átugrásával 5,38%-os eredményt ért el, ami messze elmarad a korábbi teljesítménytől. Továbbá az Együtt párt még az 1%-os értéket sem érte el, amelynek köszönhetően meg is szűnt. A 2018-as országgyűlési választáson a kormányzópártok mellett az LMP tudta növelni abszolút és fajlagos támogatottságát is, hiszen 7,06 %-os országos listás eredménnyel zárt, ami a magasabb részvétel mellett is másfél százalékpontos javulás 2014-hez képest.

Az ellenzéki politikai erők széttartása, mindemellett az úgynevezett biznisz pártok indulása 2018-ban is jellemző volt, ami a szavazatok jelentős elaprózódásához vezetett. Míg 2014-ben még a leadott listás szavazatok 3,63 %-a, addig 2018-ban már a 7,32 %-a került olyan pártokra, akik végül be sem jutottak az országgyűlésbe. Tehát általános szempontból a politikai pálya meglehetősen egysíkúvá vált, mégis a főbb megállapítások térbeliségét vizsgálva a 2014-es és 2018-as listás eredmények klaszteriből kirajzolódnak a területileg jellegzetes politikai mintázatok (2. ábra; 1. táblázat).

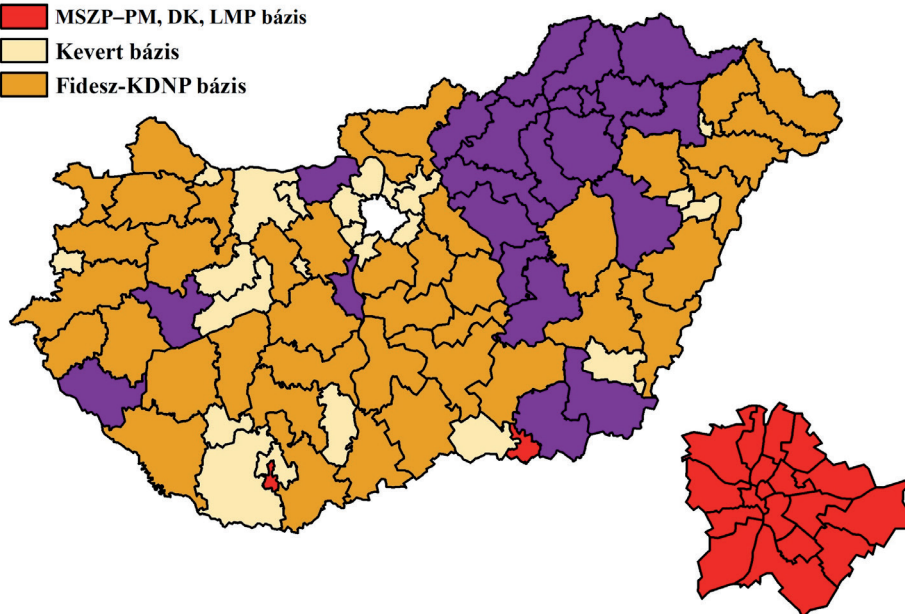
2. ábra Magyarország választási földrajzi klaszterei a 2014-es és 2018-as parlamenti listás szavazatarányok alapján

Figure 2. Hungarian electoral geographical clusters based on 2014 and 2018 parliamentary elections list votes

Jelmagyarázat

Klaszterek

- Jobbik bázis
- MSZP–PM, DK, LMP bázis
- Kevert bázis
- Fidesz-KDNP bázis

Forrás: Nemzeti Választási Iroda adatai alapján saját szerkesztés
Source: Hungarian National Election Office datas with own calculations

1. táblázat Magyarország választási földrajzi klaszterei a középpontokkal

Table 1. Hungarian electoral geographical groups have cluster centers

Klaszterek és középpontjai	Jobbik bázis	MSZP–PM, DK, LMP bázis	Kevert bázis	Fidesz– KDNP bázis
Fidesz – KDNP	43,55	38,11	44,23	51,88
Jobbik	27,06	12,97	18,48	21,90
MSZP-PM-DK-Együtt	20,32	31,50	23,40	16,88
LMP	4,35	9,90	7,68	4,63

Forrás: Nemzeti Választási Iroda adatai alapján saját szerkesztés

Source: Hungarian National Election Office datas with own calculations

A hierarchikus és a K-közép klaszterelemzés választási földrajzi szempontból négy jellegzetes csoportot különített el. Elsőként a „Jobbik bázis” csoportot határolhatjuk le, ami 22 kerületet tartalmaz. A Jobbik beágyazottsága regionális támogatói bázist mutatott (BERTUS Z. 2017; VIDA GY.–KOVÁCS Z. 2017) ami oldódott, hiszen néhány korábbi szocialista dunántúli fellegvárban (pl. Dunaújváros, Ajka, Nagykanizsa) is sikerült jelentős számú voksot elhódítaniuk. Ezekben a területeken hagyományosan átlagon aluli a Fidesz–KDNP támogatottsága, miközben az MSZP–PM és DK részben stabilizálni tudta bázisát. Ezekben a kerületekben a kormányzó pártszövetséggel szemben a Jobbiknak van minimális esélye, bizonyos területeken hárompólusú verseny is kialakulhat.

A „MSZP–PM, DK, LMP bázis” klaszterbe 20 választókerület került. Jellemző erre a csoportra, hogy jelentősen urbanizált területeken van jelen, hiszen a fővárosi kerületek mellett Szeged és Pécs egyes kerülete tartozik ide. Itt az MSZP–PM és DK pártok a zöldekkel közösen jelentős támogatottságot élveznek és győzelmi esélyeik is egyértelműek. Baranya és Csongrád megye 1-es kerületei a beosztás koncentráló hatása miatt is kerültek ebbe a csoportba. Ezekben a területeken jellemzően kis kiterjedésben, néhány falu mellett olyan egybefüggő panel lakótelepekkel találkoztunk, ahol a MSZP–PM, DK és az LMP kifejezetten erős támogatottsággal rendelkezett.

A „kevert bázis” klasztert 23 választókerület alkotja, ami jellemzően urbánus vonásokkal rendelkezik. A fővárosi agglomeráció mellett döntően regionális centrumok (Győr, Debrecen, Székesfehérvár) központi területei és megyei jogú városok (Békéscsaba, Tatabánya, Veszprém) teljes választókerületei tartoznak ide. Ebben a csoportban közelíti meg a pártok támogatottsága az országos átlagértékeket annyi különbséggel, hogy a jobboldal kicsit gyengébb, a MSZP–PM, DK oldal pedig erősebb bázissal rendelkezik. Itt a közeljövőben az ellenzék teljes palettájának összefogásával alakulhatna ki kétpólusú verseny a mandátumokért.

Végül a negyedik „Fidesz–KDNP bázis” klaszterbe 41 olyan választókerület került, ahol a kormánypártok támogatottsága messze átlagon felüli, sok helyen nagyobb mint 50 százalék. Ebből az következik, hogy a jelenlegi pártpreferenciák fennmaradása esetén az ellenzéknek nincs esélye. Területileg a kép nagyon vegyes, hiszen ebben a csoportban található az osztrák határhoz közeli gazdaságilag fejlettebb vidéki, mindemellett fejletlen külső és belső perifériák választókerületei egyaránt. A pártszövetség térbeli elrendeződése visszatükrözi a 2000-es évek területi autokorreláción alapuló szomszédsági elemzés hasonló eredményeit (MÉSZÁROS J. ET AL. 2007). Azonban azok a területek jelentősen kibővültek és a korábbiakhoz képest közös jellemzője ezeknek a választókerületeknek,

hogy sokkal inkább rurális jellegűek, nyomatékosítva a vidék egyértelmű politikai véleménynyilvánítását.

Összességében Magyarországot a 2014-es és a 2018-as országgyűlési választások eredményeinek tekintetében egyszerre jellemezhetjük egyfajta állandósággal, hiszen a Fidesz–KDNP dominanciája megkérdőjelezhetetlen és az egész ország narancssárgává változása a választási földrajz szerepének nivellálódását mutatta. Azonban, ha térben részletesen elemezzük a különbségeket, akkor jellegzetes területi koncentrációt tapasztalhattunk főként az ellenzéki táborok között, de a kormányzópárt szavazóinak eloszlásában is mutatkoztak eltérések. Ehhez szorosan hozzátartozik a gazdasági, társadalmi és retorikai folyamatok által kialakított törésvonalak erősödése, ami részben meghatározta a pártidentitást is. A mélyebb kapcsolatok feltárásához ezért a matematikai-statisztikai összefüggések elemzése vitt közelebb.

A pártok támogatottságának és a főbb strukturális változóknak az összefüggései a 2014-es és 2018-as országgyűlési választások alapján

Mivel a nemzetközi és a hazai választási földrajzos szakirodalmak hangsúlyozzák, hogy a térstrukturák feltárása mellett a társadalmi háttér folyamatok és összefüggések vizsgálata is meghatározó (MORILL, R. ET AL. 2007; HEGEDŰS G. 2007; VIDA GY.–KOVÁCS Z. 2017), ezért elemzésünk során erre is kitértünk. A politikai-társadalmi törésvonalak elméleti modelljéből (LIPSET, S. M.–ROKKAN, S. 1967; INGLEHART, R. 1977) levezetve a lakóhely, a társadalmi státusz, a vallási és az etnikai különbségek differenciáló hatásait mértük a 2011-es népszámlálási, valamint a 2014-es és a 2018-as országgyűlési adatok pártlistás adatainak összevetésével (2. és 3. táblázat).

2. táblázat A 2014-es és 2018-as pártlistás eredmények és a társadalmi-gazdasági mutatók közötti Pearson, valamint Spearman (*-al jelölve a táblázatban) korrelációs értékek

Table 2. Pearson and Spearman (* marked in table) correlation between the 2014 and 2018 party list results and socio-economic variables

Választókerületi arányok	Fidesz–KDNP lista 2014	Fidesz–KDNP lista 2018	MSZP–Együtt–DK–PM–MLP lista 2014	MSZP–PM lista 2018	DK lista 2018	Jobbik lista 2014	Jobbik lista 2018	LMP lista 2014	LMP lista 2018
Urbánus-rurális*	-,480	-,629	,659	,651	,640	-,599	-,580	,700	,681
Felsőfokú végzettségűek	-,380	-,666	,756	,662	,702	-,812	-,765	,896	,885
Érettségivel nem rendelkezők	,485	,708	-,788	-,729	-,720	,728	,698	-,825	-,807
Foglalkoztatottak	-,247	-,502	,628	,504	,634	-,760	-,670	,781	,725
Munkanélküliek	-,172	,094	-,233	-,155	-,230	,611	,562	-,553	-,540
Házások	,551	,599	-,611	-,556	-,538	,382	,308	-,537	-,444

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Nemzeti Választási Iroda adatai alapján saját szerkesztés

Source: Hungarian Central Statistical Office, Hungarian National Election Office datas with own calculations

Ha időrendileg összevetjük a választókerületi szintű együttmozgásokat, akkor kirajzolódik a város-vidék társadalmi törésvonal felerősödése, főleg a Fidesz–KDNP tekintetében. Míg a MSZP–PM és

DK, Együtt pártok és az új politikai formációk támogatottságának jelentős részét koncentráltan a nagyvárosok kerületeiben szerezték be, itt jelentős rivalizálás is kialakult a támogatottságért. Elaprózódott a szavazat, ami mindenképpen gyengítette a baloldali és liberális pártok esélyeit. Ezzel ellentétben vidéken egyértelmű volt a Fidesz–KDNP előnye, a Jobbik mellett a többi ellenzéki párt teljesen súlytalanná vált.

Továbbá a lakóhely pártidentitást strukturáló hatása mellett az iskolázottság és a foglalkoztatottság is, mint társadalmi jellemző is jelentős közepes és erős korrelációkat mutatott a pártokkal, mind pozitív mind negatív irányban. Itt is markáns változás a Fidesz–KDNP eredményeiben követhetőek nyomon, azonban a 2018-as eredményei is alátámasztják a parciális hatások szerepét, mivel a változók közötti összefüggések vizsgálatakor a lakóhely nemcsak a pártválasztással, hanem más társadalmi mutatóval is szorosabb kapcsolatot mutat, hiszen az iskolázottság és a foglalkoztatottság is magasabb az urbánus térségekben (ALPEK B. L.–TÉSITS R. 2018; ALPEK B. L. ET AL. 2018; GYŐRI F. 2011). Mindemellett a házások arányának összefüggései kisebb módosulásoktól eltekintve nem mutatnak jelentős átrendeződéseket a korábbiakhoz képest.

3. táblázat: A 2014-es és 2018-as pártlistás eredmények és a vallási-etnikai mutatók közötti Pearson korrelációs értékek

Table 3. Pearson correlation between the 2014 and 2018 party lists and ethnic and religious variables

Vizsgálati szempontok	Fidesz–KDNP lista 2014	Fidesz–KDNP lista 2018	MSZP–Együtt–DK–PM–MLP lista 2014	MSZP–PM lista 2018	DK lista 2018	Jobbik lista 2014	Jobbik lista 2018	LMP lista 2014	LMP lista 2018
<i>Vallás</i>									
Katolikusok	,357	,419	-,303	-,363	-,297	,137	,078	-,252	-,244
Reformátusok	,184	,279	-,330	-,183	-,312	,337	,225	-,376	-,346
Evangélikusok	,245	,166	-,108	-,121	-,076	-,106	-,078	-,008	-,022
Ateisták	-,509	-,560	,397	,395	,385	-,151	-,015	,344	,326
<i>Etnika</i>									
Romák	,082	,358	-,414	-,339	-,428	,652	,561	-,681	-,637

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Nemzeti Választási Iroda adatai alapján saját szerkesztés

Source: Hungarian Central Statistical Office, Hungarian National Election Office datas with own calculations

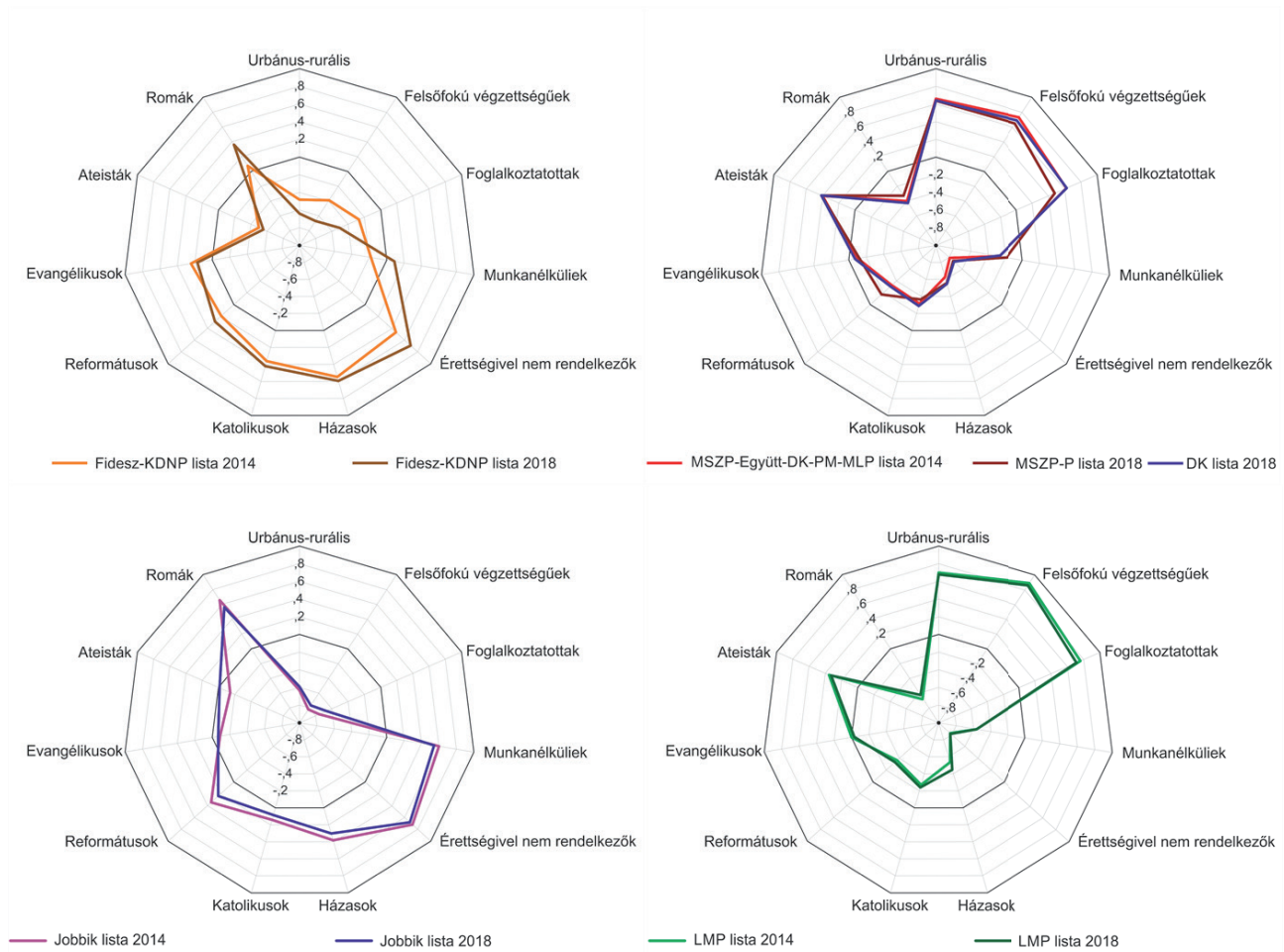
Megállapítható, hogy a nemzetközi vizsgálatok eredményei alapján a lakóhely és a társadalmi státusz közvetlen hatással van az etnikai és szekuláris kérdésekhez való viszonyulásra, aminek politikai lenyomatai is jellemzően kimutathatók a választásokon (WARF, B. 2011). Az eredményekből kiolvasható, hogy Magyarországon a vallási felekezetek választási térstrukturáló szerepe az általános jobboldal-balliberális tengely mentén gyenge korrelációkat mutat, azonban a kormányzó pártszövetség a katolikus és református kerületekben érzékelhetően erősödni tudtak (3. táblázat).

Az előző gondolatmeneten tovább haladva az etnikai törésvonal a nemzetközi migrációs folyamatok (Németh Ádám – Sümeghy Dávid) miatt retorikai szempontból (BARLAI M. 2017) az utóbbi időben háttérbe szorult hazánkban. Azonban a Jobbik eredményeit a 2018-as adatokon vizsgálva ismét erős pozitív korrelációt mutatott a romák arányával. Ennek az oka a kontraaktív választói magatartás, hiszen a nagyvárosi terekkel (BOROS L. ET AL. 2016) ellentétben a hátrányos gazdasági helyzetben lévő

urális területeken főként konfliktusok forrása az etnikai diverzitás (SIPTÁR D.–TÉSITS R. 2014; TÉSITS R. ET AL. 2015), amire a jobboldal építhet (BERTUS Z. 2016, 2017). Ennek tükrében figyelemre méltó változás, hogy a romák aránya és a Fidesz–KDNP közötti korábban nem szignifikáns kapcsolat 2018-ra egy gyenge, majdnem közepes korrelációra változott. Összegezve a korrelációs értékek változását pókháló diagrammon vizualizálva kirajzolódik, hogy mely pártok milyen összefüggésben és hogyan mozogtak együtt a társadalmi és strukturális változókkal (3. ábra)

3. ábra. A pártlistás eredmények és a strukturális mutatók közötti korrelációk változásának összetett pókháló diagrammja

Figure 3. A complex spiderweb diagram of the changes in correlations between party list and structural indicators

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Nemzeti Választási Iroda adatai alapján saját szerkesztés

Source: Hungarian Central Statistical Office, Hungarian National Election Office datas with own calculations

A Spearman és Pearson korrelációs értékek változását bemutató pókháló diagram alapján elmondható, hogy a társadalmi törésvonalak nagyobb különbségeket alakítottak ki, amiben döntő szerepet a lakóhely, a társadalmi státusz és az etnika játszott. A 2014 és a 2018 közötti interrelációkban felismerhető nagyobb dinamika szinte csak a kormánypártokra szorítkozott. A Fidesz–KDNP korrelációjának változása 2014-ről 2018-ra és az ellenzék mutatóinak viszonylagos változatlansága arra enged következtetni, hogy kormányzó elit hatásosan tematizálja a társadalmat a retorikai irányvonalaiival, míg az ellenzék erre nem tud reflektálni és a korábban beágyazott térbeli mintázatait örökíti tovább.

ÖSSZEGZÉS

Kutatásunk és tanulmányunk legfőbb célkitűzése az volt, hogy a 2011-ben kialakított választási keretfeltételek óta lezajlott két parlamenti választás tükrében megvizsgáljuk miként változott a részvétel, mit mutat a pártok támogatottságának térbelisége és ezek hogyan függenek össze társadalmi törésvonalakkal. Ebből adódóan egyrészt arra kerestük a választ, hogy milyen főbb politikai tagoltságok mutathatók ki Magyarországon a 2014-es és a 2018-es országgyűlési választások tükrében, másrészt azt próbáltuk megmérni, hogy milyen korreláció van a pártok támogatottsága és bizonyos társadalmi és gazdasági mutatók között.

A statisztikai elemzés során Magyarország választókerületeit négy klaszterbe csoportosítottuk. Megállapítható, hogy az új választókerületi beosztásban stabilizálódott a pártok térbeli támogatottsága, elsősre a Fidesz–KDNP szinte az egész országot megnyerve megszüntette a főbb földrajzi eltéréseket. Azonban ez csak részben igaz, hiszen az eredményekből kirajzolódni látszik, hogy a korábban választási földrajzi szempontból instabil Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön található a Jobbik bázisa, míg a MSZP–PM, DK és LMP támogatók a korábbi biztos szocialista térségekből csak a nagyvárosi kerületekben erősödtek meg. A közeljövőben a választókerületek kevesebb, mint a felében lehet élesebb verseny a parlamenti mandátumokért. Az urbanizált baloldali fellegrákokban kétpólusú, míg a Jobbik fellegrái a pártszakadás miatt választási földrajzi szempontból ismét instabilak. A korábban jellemző markáns választási földrajzi mintázatok oldódtak, hiszen a kormányzópártok szinte a teljes országban sikeresnek bizonyultak, azonban a strukturális változók 2014 és 2018 között jobban megosztották a politikai székértáborokat.

A tanulmány kimutatta, hogy a hazai választási eredményekben jól kimutatható a társadalmi törésvonalak vélemény- és térformáló szerepe. Ezeket a folyamatokat 2014-hez képest felerősítették a pártok retorikai manőverei, hiszen megállapítható, hogy 2018-ra a törésvonalak mentén tovább erősödtek az ellentétek. Nemzetközi folyamatokhoz hasonlóan jelentős a város-vidék ellentét, ami jobb és balliberális oldal mentén tematizálja a politikai táborokat, hasonlóképp az iskolázottság, a foglalkoztatottság és a gazdasági helyzet is. A választói magatartás imént felsorolt térbeliségét meghatározó tényezői 2018-ra erősödtek, azonban ezek értelmezésében a parciális hatások is fontosak. Mindemellett 2018-ra kicsit emelkedett a felekezeti hovatartozás választási magatartást differenciáló szerepe, azonban még így is gyenge és közepes korrelációkat tapasztaltunk, ami elmarad a nemzetközi példától. Az etnikai törésvonal szerepe megmaradt, azonban jelentősége némiképp csökkent. Ennek oka, hogy a nemzetközi migrációs folyamatok felülírták a hazánkon belüli etnikai eltérések konfliktusformáló hatását.

A végkövetkeztetések áttekintését követően kiemelhető, hogy a globális korrelációs értékek feltárták az alapvető térbeli struktúrákat, viszont a lokális különbségeket érdemes több területi szinten és módszerekkel vizsgálni. Ebből az következik, hogy további kutatási irány lehet, hogy ezeket a választókerületi léptéken kimutatott folyamatokat elemezzük más területi szinteken, például települési, vagy nagyvárosokon belül szavazóköri eredmények összevetésével. Tapasztalható-e más irányú összefüggés (Területi-Simpson paradoxon), valamint a módosítható területi egység problémája változtatja-e és ha igen hogyan a választási földrajzi térszerkezetet és összefüggéseket.

*Vida György, doktorjelölt, egyetemi tanársegéd
Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar,
Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék
e-mail: vidagy@geo.u-szeged.hu*

*Kovalcsik Tamás, PhD hallgató
Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar,
Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék
e-mail: kovalcsik.tamas@geo.u-szeged.hu*

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány az Emberi Erőforrások Minisztériuma UNKP-18-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANGELUSZ R.–TARDOS R. 2011: *Régi és új törésvonalak, polarizáció, divergenciaspirál*. In: TARDOS R.–ENYEDI ZS.–SZABÓ A. (szerk.): *Részvétel, képviselet, politikai változás. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest*. pp. 347-382.
- ALPEK B. L.–TÉSITS R. 2018: *Measuring Regional Differences in Labour Market Sensitivity in Hungary*. *Applied Spatial Analysis And Policy* 11(4): 640–658.
- ALPEK B. L.–TÉSITS R.–HOVÁNYI G. 2018: *Spatial Inequalities of Disadvantage Accumulation and their Impact on Employability in Hungary*. *Regional Statistics* 8(1), 135–152.
- BABBIE, E. 2017: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest. 744 p.
- BARLAI, M. 2017: *Tradierte gesellschaftliche Konfliktlinien in Ungarn: Relevanz in der Posttransformationsphase*. 289 p. Bos Ellen (Bos Ellen Politikatudomány) Védés éve: 2017 Megjelenés/Fokozatszerzés éve: 2018
- BERTUS Z. 2016: *A radikális jobboldal megjelenése a különböző településtípusokban*. *Településföldrajzi Tanulmányok* 5(2): 70-79.
- BERTUS Z. 2017: *Investigating the background of radical right-wing mobilization in Hungary with regional statistical methods*. *Regional Statistics* 7(2): 190-208.
- BOROS L.–FABULA SZ.–HORVÁTH D.–KOVÁCS Z. 2016: *Urban diversity and the production of public space in Budapest*. *Hungarian Geographical Bulletin* 65(3) 209-224.
- BÓDI F.–BÓDI M. 2011: *Hol vannak a választók?* *Politikatudományi Szemle* 20(1): 51-74.
- DUSEK T.–KOTOSZ B. 2016: *Területi Statisztika*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 285 p.
- FALUS I.–OLLÉ J. 2008: *Az empirikus kutatások gyakorlata, Adatfeldolgozás és statisztikai elemzés*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 342 p.
- HAJDÚ Z. 1992: *A választási földrajz Nyugat-Európában*. *Infó-Társadalomtudomány* 22(1) 71-76.
- HAJDÚ Z. 2006: *A 20. századi magyar parlamenti választások választási földrajzi kérdései*. *Múltunk* 51(1) 137-169.
- HEGEDŰS G. 2007: *Az Alföld 1990 és 2006 közötti választásföldrajzi sajátosságainak áttekintése*. In: Szónoky Ancsin G.–Pál V.–Karancsi Z. (szerk.): *A határok kutatója. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szeged-Szabadka* pp. 123-129.
- HUBAI L. 2018. *Választási földrajz*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó 30 p.
- GYÓRI F. 2011. *A tehetségterképektől a tehetségföldrajzig*. *Tér és Társadalom* 25(4): 38-59.
- IGNÁCZ K.–SZABÓ B. 2014: *Választási eredmények Budapest történelmi munkásnegyedeiben, 1994-2014*. *Eszmélet* 104(1) 75-98.
- INGLEHART, R. 1977: *The silent revolution: changing values and political styles among Western publics*. – Princeton, University Press. 496 p.
- JOHNSTON, R. – PATTIE, C. 2011: *Tactical Voting at the 2010 British General Election: Rational Behaviour in Local Contexts?* – *Environment and Planning A: Economy and Space*. 43.6. pp. 1323-1340.
- KOVALCSIK T. 2018: *A Közép-magyarországi régió településeinek alternatív választókerületi térfelosztása*. *Településföldrajzi Tanulmányok* 7(1): 54-69.

- KOVÁCS Z. 2000: *Voksok a térben. A magyar parlamenti választások földrajzi jellemzői*. In: BÖHM A.–GAZSÓ F.–STUMPF I.–SZOBOSZLAI GY. (szerk.): *Parlamenti választások 1998*. Századvég Kiadó, Budapest. pp. 100-115.
- KOVÁCS Z.–DINGSDALE A. 1998: *Whither East European democracies? The geography of the 1994 Hungarian parliamentary election*. *Political Geography*, 17(4): 437-458.
- KOVÁCS Z.–VIDA GY. 2015: *Geography of the new electoral system and changing voting patterns in Hungary*. *Acta Geobalcanica* 1(2): 55–64.
- MÉSZÁROS J.–SOLYMOSSI N.–SPEISER, F. 2007: *Spatial distributiou of political parties in Hungary 1990–2006*. *Political Geography* 26(4): 804-823.
- MOLNÁR T. 2015: *Empirikus területi kutatások*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 207 p.
- MORILL, R.–KNOPP, L.–BROWN, M. 2007: *Anomalies in red and blue: Exceptionalism in American electoral geography*. *Political Geography* 26(5) 525-553.
- NAGY G. 2007: *Changes in the political landscape in Hungary and the South Great Plain between 1990 and 2006*. In: KOVÁCS Cs. (szerk.): *From villages to cyberspace: In commemoration of the 65th birthday of Rezső Mészáros, Academician: Falvaktól a kibertérig: Ünnepi kötet Mészáros Rezső akadémikus 65. születésnapjára*. pp. 401-415.
- LEIB, J.–QUINTON, N. 2011: *On the Shores of the „Moribund Backwater”?* *Trends in Electoral Geography Research Since 1990*. In: WARF, B.–LEIB, J. (eds.): *Revitalizing Electoral Geography*. Ashgate Publishing Company, Burlington, pp. 9-30.
- LIPSET, S. M.–ROKKAIN, S. 1967: *Cleavage Structures, Party Systems and Voter Aligments: Introduction*. In: LIPSET, S. M. – ROKKAIN S. (eds.): *Party Systems and Voter Alignments: Cross national perspectives*. New York, The free Press.
- SAJTOS L.–MITEV A. 2007: *SPSS Kutatási és Adatkezelési kézikönyv*. Alinea Kiadó, Budapest. 404 p.
- QUINTON, N.–WEBSTER, G. R. 2011: *Electoral Alignments and Place-Based Cleavages in Statewide Votes in Alabama*. In: WARF, B. AND LEIB, J. (ed.): *Revitalizing Electoral Geography*. Ashgate Publishing Company, Burlington, pp. 195–218.
- SIPTÁR D.–TÉSITS R. 2014: *A szegénységi szegregáció területi jellegzetességei Baranya megyében*. *Humán Innovációs Szemle* 5(1-2): 139–162.
- SÜMEGHY D.–NÉMETH Á. 2018: *Etnikai Diverzitás és a Szélsőjobboldal megerősödése Svédországban 1991 után*. In: REMÉNYI P.–VERS R. (szerk.): *Az iszlám és Közép-Európa Geopolitika és migráció*, Magyar Földrajzi Társaság és a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi és Földtudományi Intézet, Politikai Földrajzi, Fejlődési és Regionális Tanulmányok Tanszéke, Pécs, pp. 267-277.
- SZABÓ B. 2013: *Az új parlamenti pártok szavazóbázisának jellemzői Budapest példáján*. *Politikatudományi Szemle*. 22(3): 92-116.
- SZABÓ B.–TÁTRAI P. 2011. *Területi különbségek a pártpreferenciákban Szlovákiában, 1990–2010*. *Tér és Társadalom* 25(4): 61–80.
- SZABÓ B.–TÁTRAI P. 2016: *Regional and social cleavages in the Slovak elections after the change of the regime*. *Geograficky Casopis* 68 (3): 195-212.

- TÉSITS R.–ALPEK B. L.–SZABÓ R. (2015). *Some social and regional lessons of a complex Roma integration program: Case study from a Hungarian rural area*. Eastern European Countryside 21(1): 111–136.
- VIDA GY. 2014: *Politikai törésvonalak a magyar társadalomban a 2014-es országgyűlési választások alapján*. In: Kóródi T.–Sansumné Molnár J.–Siskáné Szilasi B.–Dobos E. (szerk.): VII. Magyar Földrajzi Konferencia kiadványa. Miskolc, Magyarország. ME Földrajz-Geoinformatika Intézet, pp. 668-677.
- VIDA, GY. 2016: *Az egyenlőtlen politikai reprezentációt létrehozó választási földrajzi hatótényezők mérési lehetőségei*. Területi Statisztika, 56(6): 643–659.
- VIDA GY.–KOVÁCS Z. 2017: *Magyarország átalakuló választási földrajza a 2010-es és a 2014-es parlamenti választások tükrében*. Földrajzi Közlemények 141(2): 125-138.
- WARF, B. 2011. *Class, Ethnicity, Religion and Place in the 2008 US Presidential Election*. In: WARF, B. AND LEIB, J. (ed.): *Revitalizing Electoral Geography*. Ashgate Publishing Company, Burlington, pp. 134–156.
- ZARYCKI, T. 1999: *The New Electoral Geography of Central Europe*. Research Support Center, Praha. 81 p.